

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342.5:342.731

Леонід Рябошапко
професор кафедри конституційного права
та теоретико-правових дисциплін
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини “Україна”,
д-р юрид. наук, проф.
saskooo@ukr.net

Лілія Ярмол
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національного університету “Львівська політехніка”
д-р юрид. наук, доцент
yarmol.lilia@gmail.com

Ярослав Бишкевич
старший науковий співробітник
Львівського історичного музею,
відділу Музею історії Львова
biskevicaroslav@gmail.com

ДЕРЖАВНА ВЛАДА І СВОБОДА ВІРОСПОВІДАННЯ У МІСТІ ЛЬВОВІ: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК, ДИСКРИМІНАЦІЯ, ВІДНОВЛЕННЯ

<http://doi.org/10.23939/law2020.26.010>

© *Рябошапко Л., Ярмол Л., Бишкевич Я., 2020*

Висвітлено політичну, історико-правову, конституційну проблематику державно-церковних взаємин, значення духовних цінностей як об’єкта конституційно-правових відносин, становлення та реалізацію законодавства про свободу віросповідання у м. Львові.

Підкреслено вагомість проведення Всеукраїнського православного Собору у м. Києві 15 грудня 2018 року. Рішення Собору стало правовою підставою для створення автокефальної помісної Православної Церкви.

Наголошено, що тематика релігійно-правових відносин у м. Львові за різних державних режимів була предметом аналізу багатьох науковців. Значний творчий доробок внесли польські й австрійські вчені, а також радянські та українські науковці. Констатовано, що у їх працях висвітлюються загальноісторичні події у місті Львові у різні історичні періоди, а також подано аналіз законодавства у сфері свободи віросповідання.

Розкрито діяльність різних органів державної влади на території України в аспекті забезпечення чи порушення прав громадян на свободу віросповідання у м. Львові. Мова йде про статус релігійних норм у м. Львові під час входження міста до складу Галицько-Волинського королівства, Королівства Польського (Речі Посполитої), Австрійської монархії (Австро-Угорської імперії), ЗУНР, Республіки Польща, УРСР, III Рейху, України.

З широким використанням фактологічного матеріалу охарактеризовано стан реалізації релігійних прав віруючих різного віросповідання (православних, католиків, апостольців, іудеїв) у місті Львові в різні історичні періоди. Відображено діалог органів місцевого самоврядування та органів державної влади у м. Львові з інституціями громадянського суспільства. Такий діалог дозволяє врегулювати періодичні політико-правові конфлікти на релігійному ґрунті, а відтак – реалізувати конституційне законодавство про свободу совісті та віросповідання.

Ключові слова: державна влада, свобода віросповідання, національні громади, релігійні права, конституційне законодавство, м. Львів.

Постановка проблеми. Проведення Всеукраїнського православного об'єднавчого Собору у м. Києві 15 грудня 2018 року має важливе історичне значення в реалізації завдань внутрішньої і зовнішньої політики, національної безпеки Української держави. Рішення Собору стало правовою підставою для створення автокефальної помісної Православної Церкви України і вручення на початку січня 2019 року Томосу від Вселенського Патріарха Варфоломія новообраному предстоятелю помісної Православної Церкви Митрополиту Київському та всієї України Єпіфанію.

Ця історична подія є вагомим прикладом продовження взаємопов'язаності процесу українського державотворення у вимірі духовної складової незалежності держави, коли під час Української революції 1917 – 1921 років П. Скоропадський і С. Петлюра започаткували шлях України до автокефальної Православної Церкви та об'єднання частини проукраїнської спільноти, духовенства, політикуму для протидії Російській Федерації як державі-агресору, зменшення ідеологічного впливу Російської Православної Церкви в Україні [1, с. 2].

Водночас суспільна дискусія, яка триває з цього приводу, актуалізує історико-правову та конституційну проблематику державно-церковних взаємин і духовних цінностей як об'єкту конституційно-правових відносин, у тому числі – в м. Львові.

Аналіз дослідження проблеми. Тематика релігійно-правових відносин у м. Львові за різних державних режимів опосередковано була предметом аналізу багатьох науковців. У цьому контексті нагадаємо творчий доробок польських і австрійських вчених: Б. Зиморовича [2], І. Ходинецького [3], Д. Зубрицького [4], Ю. Вічковського (J. Wiczowski), С. Василевського (S. Wasylewski), Л. Харевичової (Ł. Charewiczowa), Ю. Гежинського (J. Gierzyński), О. Чоловського [5], К. Бадецького [6]. Серед радянських та українських науковців виокремимо праці І. Крип'якевича, М. Капраля [7], Т. Гошко [8], О. Гуль, Б. Мельника, В. Меламеда [9] та інших. Вони, висвітлюючи переважно загальноісторичні події, які мали місце протягом існування міста, водночас приділяли певну увагу питанням законодавства у сфері свободи віросповідання. Вважаємо, що опрацювання цієї проблеми на міждисциплінарному рівні має бути продовжено.

Метою статті є розкриття діяльності різних органів державної влади на території України в аспекті забезпечення чи порушення прав громадян на свободу віросповідання у м. Львові.

Виклад основного матеріалу. Статус релігії в історичній і юридичній ретроспективах передбачав використання релігійних норм як офіційних засобів регулювання різних суспільних відносин. Для м. Львова – центру Галицько-Волинського Королівства – визначальною була

православна релігія, яку сповідували українці (русини), вірмени, греки та інші [10, с. 14]. Так, головним храмом м. Львова стала церква Святого Миколая, тому і День міста відзначали 19 грудня. Але за православними канонами це був період посту, і суттєвішого значення надавали релігійним святкам Різдва Христового, Воскресіння Господнього, відбувалися 7 січня та у квітні, Нового Року – 1 березня [11, с. 6, 7].

Водночас у місті проживали віруючі інших конфесій, переважно католики, котрі відзначали релігійно-новорічні свята згідно з григоріанським календарем. Насамперед – німецька громада, яка набула більшого суспільно-політичного значення після входження м. Львова до складу Польського Королівства та надання (підтвердження) місту 1356 року Магдебурзького права. [8, с. 45–47]. Це зумовило зростання значення католицизму та розширення прав німецької громади, яка користувалась міським самоврядуванням, активно впливаючи на всі суспільні та правові відносини в місті. На той час головним храмом міста був костел Святої Марії Сніжної. Однак після переїзду до м. Львова 1412 року Галицької (Католицької) Митрополії резиденцією Митрополита а отже, – і головним храмом міста став Латинський Катедральний Собор Успення Пресвятої Богородиці. У м. Львові за григоріанським календарем відзначали низку урочистих подій: День Святої Марії Сніжної – 5 серпня, День Успення Пресвятої Богородиці – 15 серпня, Новий Рік – 1 вересня, День Різдва Пресвятої Богородиці – 8 вересня [2, с. 20; 3, с. 200].

Для зазначених серпнево-вересневих релігійних свят характерними були дві особливості. Перша з них передбачала проведення хресної ходи від території Латинського Катедрального Собору Успення Пресвятої Діви Марії, Костелу Святого Антонія з монастирем францисканців через площу Ринок до Костелу Святої Катерини Сененської з монастирем домініканок, а друга – економічної ходи з метою відзначення Свята врожаю на території вулиць Галицької, площі Ринок і вулиці Краківської. Вона теж мала релігійний характер, бо право рекламувати власну продукцію належало представникам цехів, члени яких сповідували католицьку віру [2, с. 85; 3, с. 255].

Підкреслимо, що від середини XIV і до середини XIX століть центральну частину міста було поділено на площу Ринок і 4 католицькі фіртелі (від німецького слову “Viertel” – чверть). Право володіти нерухомістю на цих теренах мали католики; представники інших християнських конфесій мали право оренди, а для євреїв діяла заборона [12, с. 260].

Крім католицьких фіртелів, у м. Львові існували українська (руська), вірменська, єврейська (жидівська) дільниці або квартали. Національні громади вільно сповідували православну та іудейську релігії. Так, центр української дільниці уособлювала православна церква Успення Пресвятої Богородиці з каплицею Трьох Святителів, а вірменської – Вірменський Катедральний Собор Успення Діви Марії з монастирем вірменських бенедиктинок. Вони святкували 28 серпня – День Успення Пресвятої Богородиці, інколи брали участь у проведенні Свята врожаю, за юліанським календарем закінчували святкування 21 вересня – у День Різдва Пресвятої Богородиці [13, с. 11].

Натомість єврейська громада святкувала Рош га-Шана (Новий Рік) наприкінці вересня або на початку жовтня, Йом-Кіпур (“День Прощення”) як завершення десяти днів покаяння після Нового Року, у грудні – Хануку (свято перемоги Маккавеїв над греко-сирійським тираном Антіохом IV Єпіфаном, очищення Єрусалимського Храму і Менори, опоганених сирійцями, у березні – Пурим (свято на честь порятунку євреїв від загрози знищення Аманом у часи правління персидського царя Артаксеркса), у квітні – Песах (вихід євреїв з Єгипту і звільнення від рабства) [9, с. 65].

Суспільно-політичний розвиток Європи протягом XVI – XVIII століть уможливив нові підходи до регулювання державно-церковних відносин і забезпечення релігійних прав громадян. Так, Папа Римський Григорій XIII 1582 року ухвалив ординат про зміну числа святкування Нового Року з 1 вересня на 1 січня. Вірменська та українська громади, проголосивши у 1630 і 1700 роках унії з Католицькою Церквою, використовували релігійний календар за східним обрядом і святкували Новий Рік 14 січня. Це скоротило відзначення релігійних свят у вересні та зблизило християнські конфесії м. Львова. Приміром, католики починали проводити релігійні святкування 15 серпня, а

закінчували – 8 вересня, уніати (греко-католики) і вірмени – відповідно 28 серпня і 21 вересня. Хресна хода, як зазначалося, проходила через площу Ринок і з'єднувала храми різних конфесій. Поступово віруючі християнських конфесій стали відзначати різдвяно-новорічні свята не в серпні – вересні, а в грудні – січні: Різдво Христове (25 грудня, 7 січня – за григоріанським та юліанським календарями), Новий Рік (1 і 14 січня – за григоріанським та юліанським календарями). Вірмени та українці, які були в унії з Католицькою Церквою, отримали право проходити через площу Ринок на релігійне свято Хрещення Господнє. Інші українці, вірні православної церкві, продовжували святкувати Новий Рік з 1 березня [13, с. 11].

Черговий етап змін у державно-церковних відносинах спостерігаємо після входження міста до складу Австрійської монархії. Її очільник Йозеф II ухвалив 1781 року “Патент Толерантності” (Toleranzpatent), який надав політичні права всім християнам. Для національних громад православної і католицької віри у місті це означало, що католицькі фіртелі стали загально-християнськими, вірменську та українську дільниці приєднали до інших фіртелів, християнські громади почали святкувати Новий Рік 1 січня [13, с. 11]. Новий “Патент Толерантності” (Toleranzpatent) 1786 року дозволив євреям проживати поза межами осідлості. Володіти нерухомістю на площі Ринок і фіртелях мали християни, а євреї – мали право оренди. Релігійно-новорічні святкування продовжили відбуватись тієї ж пори року, натомість осіння хресна та економічна процесії зближувались у числах і розширювали склад учасників – євреї відзначали Рош га-Шана. Тож у процесіях брали участь представники усіх конфесій м. Львова, які об'єднували названі вище костели, церкви, а також синагогу “Золота Роза”, працівників підприємств міста – християн та іудеїв [14, с. 70].

Сприятливі умови для забезпечення релігійних прав громадян було створено і в системі освіти. Так, цесарева Австрійської монархії Марія-Терезія ухвалила 1774 року “Загальний шкільний порядок” (AllgemeindeSchulordnung), який передбачив обов'язкову початкову освіту [3, с. 270]. Незважаючи на зменшення впливу релігії в освітній сфері, навчальний рік національної громади починався після відзначення релігійних свят: Різдва Пресвятої Богородиці (8 чи 21 вересня), Свята врожаю, Йом-Кіпуру. Звернемо увагу і на таку обставину – у вересні на книжкових ярмарках продавали літературу мовами національних громад міста для різних навчальних закладів.

Характеризуючи особливості державно-церковних відносин в Австрійській імперії, згадаємо зокрема розпорядження імператора Франца 1817 року про облаштування ялинки в імператорському палаці на честь народження австрійської принцеси. Тож ялинку як символ різдвяно-новорічної атрибутики використовували віруючі християнської, а пізніше – іудейської конфесії в державних установах м. Львова [15, с. 120]. Згодом у груднево-січневих святкуваннях, поряд з Різдвом і Новим Роком, віруючі почали відзначати релігійне свято Хануки. У новорічному святкуванні 1 січня стали брати участь представники єврейської громади, а під час релігійних святкувань у квітні між християнськими пасхами віруючі відзначали релігійне свято Песах [9, с. 154].

Регулювання свободи віросповідання було продовжено 1868 року, коли Франц-Йозеф ухвалив новий “Патент Толерантності” (Toleranzpatent). Згідно з положенням цього документа всі релігії на території Австро-Угорської імперії проголошувались рівноправними. Для національних громад м. Львова це передбачало перетворення християнських фіртелів на цивільні, приєднання іудейської дільниці до одного з фіртелів, припинення визначального релігійного впливу в питаннях власності та освіти [16, с. 590].

Релігійні права національних громад м. Львова не були дискриміновані і в листопаді 1918 року після проголошення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). Приміром, очільники однієї з провідних політичних партій – Української Соціально-Демократичної Партії Галичини і Буковини – 5 листопада 1918 року опублікували звернення до українських, польських, єврейських робітників міста, в якому, зокрема, переконували про дотримання Українською Національною Радою усіх конституційних прав громадян [17, арк. 3].

Законодавство Республіки Польща періоду 1920–1930-х років теж регулювало зазначені вище питання у контексті релігійного свята Успення Пресвятої Богородиці (на честь Дня Святої Марії). Так, за ініціативою Міністра освіти С. Грабовського було встановлено початок навчального процесу у школах і гімназіях з 1 вересня 1924 року. Інше свято – День міста Львова – відзначали у першій декаді вересня від 1929 до 1939 року [18, с. 3].

Аналізуючи вплив органів державної влади на релігійні права громадян, зауважимо, що це питання було предметом регулювання і сімейного законодавства. Насамперед порядок реєстрації шлюбу в межах однієї конфесії визначали статті “Руської Правди” 1054 року та Пьотрковського Статуту Королівства Польського 1527 року [3, с. 250, 257]. Згодом законодавство Австрійської монархії внесло зміни в регулювання шлюбних правовідносин. Так, Родинне право (Verwandschaftsrecht) 1786 року передбачало міжконфесійну реєстрацію шлюбу в органах державної влади, а Родинний кодекс (Familienkodex) Австро-Угорської імперії 1868 року визнав рівноправність державної та церковної реєстрації шлюбу. Якщо подружжя сповідувало різні релігії, то вони могли реєструвати шлюб у двох храмах, парафіянами яких були. Цивільний кодекс (Zivilrecht) Австро-Угорської імперії 1895 року дозволив подружжю проживати без державної та релігійної реєстрації шлюбу. Однак для духовенства такий дозвіл мав рекомендаційне значення [16, с. 600].

Якщо австрійське суспільство загалом було критично налаштоване до спільного проживання подружжя без реєстрації шлюбу, то польська спільнота міжвоєнного періоду не вважала подібні дії аморальними. Сімейний кодекс Республіки Польща 1933 року надав перевагу державній реєстрації шлюбу, але заборонив реєстрацію шлюбу у двох храмах.

Події Другої світової війни змінили етнічний склад і становище релігійних громад у м. Львові. З одного боку, відновлення Української Держави 30 червня 1941 року закінчилося поразкою, а наслідком тимчасової нацистської окупації міста став Голокост, загибель більшості євреїв у гетто та Янівському концентраційному таборі [19, с. 11]. З іншого – радянська влада під конституційним гаслом про свободу совісті та антирелігійну пропаганду реалізовувала масштабні заходи для атеїзації суспільства, подолання духовного опору релігійних організацій і віруючих. Способи досягнення цієї мети були різні: реєстрація актів громадянського стану державними установами від 1940 року; репресії проти Митрополита Й. Сліпого та Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ) у 1945 – 1946 роках; використання міжурядової Угоди про переселення поляків для зменшення впливу Римо-Католицької Церкви і посилення ролі Російської Православної Церкви; закриття Вірменського Катедрального Собору у 1946 році; знищення колишнього єврейського кладовища у 1947 році; кримінальне засудження керівництва юдейської громади і передача приміщення синагоги на вулиці Вугільній Львівському поліграфічному інституту у 1962 році тощо.

В ідеологічній боротьбі з віруючими радянська влада використовувала ще два чинники: законодавчий і політичний. КЗпП УРСР не передбачав вихідних під час релігійних свят. Натомість тоді, коли вони відзначалися за православним, католицьким та юдейським календарями у серпні–вересні, пропагандистський акцент посилено робився на відзначеннях “золотого вересня” 1939 року – річниці приєднання західних областей України до складу УРСР (особливо у 1964 і 1989 роках). До цього також долучалося святкування Дня міста Львова у вересні 1956 і 1981 років [12, с. 348, 354]. Однак політичними репресіями “радянська влада не добилася бажаного результату. ... навіть державні і партійні керівники, працівники суду та правоохоронних органів таємно хрестили дітей, брали церковний шлюб, святкували християнські свята, хоч кожен знав, чим це загрожувало...” [20, с. 371].

Завершальний етап перебудови в УРСР, незважаючи на протидію КПУ та інших антиукраїнських структур, створив політико-правові умови для поступового відновлення прав віруючих і в м. Львові. Приміром, Львівська міська рада народних депутатів, обрана в результаті перших демократичних виборів, 6 квітня 1990 року ухвалила рішення “Про собор святого Юра”, на підставі якого культову споруду було повернуто УГКЦ [21, арк. 85–86]. Об’єктивне висвітлення ролі А. Шептицького та УГКЦ у відновленні Української Держави 30 червня 1941 року і подальшому

порятунку євреїв [19, с. 11], приїзд з еміграції в УРСР і м. Львів Митрополита Української Автокефальної Православної Церкви Мстислава (Скрипника), глави УГКЦ Кардинала М. Любачівського, вихід з підпілля Митрополита В. Стернюка, їхні зустрічі у Львівській міській та обласній радах народних депутатів, публічні виступи, спільна участь у відзначенні 72-ї річниці проголошення ЗУНР мали вагоме значення для національно-духовного відродження і консолідації віруючих у м. Львові.

Політико-правовий процес у зазначеній вище площині було продовжено і розширено внаслідок прийняття Декларації про державний суверенітет України 1990 року та проголошення незалежності України 1991 року. Ухвалення Законів УРСР 1991 року “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”, “Про свободу совісті та релігійні організації”, Конституції України 1996 року, вступ України до Ради Європи, доповнення КЗпП України нормою про офіційні вихідні дні для католиків і православних під час відзначення релігійних свят (Різдво Христове, Воскресіння Господнє, Трійця), застосування рішень Європейського Союзу з прав людини уможливило повністю або частково забезпечити реалізацію статті 35 Основного Закону.

Упродовж 1992 – 2019 років Львівська міська рада, Львівська обласна рада, Львівська обласна державна адміністрація, релігійні організації реалізовували відповідне конституційне законодавство у різних напрямках. Виокремимо суспільно значущі: продовження упорядкування територій Личаківського та Янівського кладовищ (українські, польські, єврейські поховання); впровадження концепції національної школи і деідеологізація навчального процесу; перейменування вулиць на честь відомих релігійних діячів (Г. Балабана, С. Баронча, Братів Рогатинців, Митрополита Ангеловича, Митрополита Андрея, Й. Сліпого, Д. Танячкевича, М. Тучапського, Шептицьких); заснування Українського Католицького Університету; відзначення 2000-ліття Різдва Христового та приїзду Папи Римського Івана Павла II; відновлення культової будівлі Вірменського Катедрального Собору; реставрація єврейської культурної спадщини (синагога “Золота Роза” та інші території міста); відзначення Дня міста у травні (на честь покровителя міста Святого Юрія Зміборця); проведення фестивалів вірменської, німецької, єврейської культур і релігійних святкувань (Українська Молодь Христові, греко-католицька та римо-католицька хресні процесії, спільні міжхристиянські молебні з нагоди релігійного свята Хрещення Господнього); створення культурного центру кримськотатарського народу та інше.

Такий підхід до забезпечення релігійних прав громадян не означав відсутності політико-правових конфліктів і водночас – досягнення суспільного компромісу. Приміром, пікетування сестрами-монахинями Чину Святого Василя Великого Львівської міської ради народних депутатів з вимогою повернути культову будівлю УГКЦ, яка належала Лісотехнічному інституту (вул. Пушкіна, 101, тепер – Генерала Чупринки), відновлення на території Личаківського кладовища полів поховань загиблих у польсько-українській війні 1918–1920 років, будівництво торговельного центру поруч з хасидською синагогою на вул. Вугільній. Інший приклад – будівництво пам’ятника Митрополиту А. Шептицькому та облаштування території біля Катедрального Собору Святого Юра. Публічні дискусії під час цих подій переконують, що етнополітичний менеджмент місцевої влади, пов’язаний з реалізацією принципів свободи віросповідання, має попереджувати виникнення конфліктів на релігійному ґрунті.

Висновки. Релігія та право протягом тисячоліть взаємодіяли у регулюванні різних сфер суспільних відносин. Релігійні норми утворювали певну ієрархію моральних цінностей, які реалізовували у релігійній діяльності і правовій системі. Це було притаманно діяльності органів державної влади у період існування Галицько-Волинського Королівства, Королівства Польського (Речі Посполитої), Австрійської монархії (Австро-Угорської імперії), ЗУНР, які ухвалювали законодавство, котре загалом забезпечувало свободу віросповідання для національних громад м. Львова.

Відмова від фундаментальних критеріїв цивілізованості та моральності у період діяльності органів державної влади УРСР та III Рейху (нацистської Німеччини) зумовила масові політичні репресії за релігійною ознакою, девальвацію духовних цінностей. Відновлення демократичних засад регулювання державно-церковних відносин у м. Львові відбулося на початку 1990 року. Проукраїнська діяльність об'єднань громадян, діалог з Церквою, рішення Львівської міської та обласної рад народних депутатів, газетні публікації ("Ратуша", "За вільну Україну" та ін.), передачі Львівської обласної державної телерадіокомпанії створили політико-правову основу для подолання наслідків діяльності комуністичного тоталітарного режиму щодо УГКЦ, інших релігійних організацій, забезпечення прав громадян різного віросповідання. Подальший розвиток подій засвідчив, що органи місцевого самоврядування та органи державної влади у м. Львові, незважаючи на періодичні конфлікти, прагнуть реалізовувати конституційне законодавство про свободу совісті та віросповідання у діалозі з громадянським суспільством. Це слугуватиме поверненню територіальної громади м. Львова до витоків загальнолюдських цінностей у царині європейської політико-правової культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медуніця Ю. У своїй хаті – своя правда й церква. *Урядовий кур'єр*. 2018. 18 грудня. № 239. С. 2.
2. Зиморович Б. Потрійний Львів /відп. ред. О. Шишка. Львів: Центр Європи, 2002. 222 с.
3. *Historya stołecznegokrólestwGalicyiiLodomeryimiastaLwowaodzałożeniajegoaż doczasówteraźniejszych*. PrzezI. Chodynickiego. ZakonuKarmelitów. Lwów: NakładBogusławaPfaffa, 1829. 466 st. 4. Зубрицький Д. Хроніка міста Львова /наук. ред.: Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львів: Центр Європи, 2002. 601 с. 5. Czołowski A. *Lwówwobrazach. Przeszłość iteraźniejszość. Historia miasta Lwowa od założenia do roku 1600*. Lwów, 1925. 20 s. 6. Badecki K. *Lwówwobrazach. Przeszłość iteraźniejszość. Lwowskiezbiorynaukoweimuzealnie*. Lwów, 1932. 27 s. 7. Капраль М. Привілеї національних громад міста Львова (XIV – XVIII ст.). Львів: Центр Європи, 2000. 575 с.
8. Гошко Т. З історії магдебурзького права у Львові: Львів. Історичні нариси /упорядн. Я. Ісаєвич та ін. Львів: Місіонер, 1996. 100 с. 9. Меламед В. Евреи во Львове. Львов: Текоп, 1994. 268 с. 10 Шишка О. Наше місто Львів. Т. 1. Львів: Центр Європи, 2000. 191 с. 11. Могитич Р. Розвиток княжого Львова. *Галицька брама*. 1996. № 12. С. 6–7. 12. Історія Львова у трьох томах. Т. 3. / ред. кол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, О. Шишка та ін. Львів: Центр Європи, 2007. 575 с. 13. Глембоцька Г. Вірменські проходи по Львову. *Галицька брама*. 1996. № 21-22. С. 4–7. 14. Нариси з історії та культури євреїв України / за ред.: Фінберг Л., Любченко В. Київ: Дух і Літера, 2005. 440 с. 15. MantheyChristineundFred. *FestlicheHöhenpunkteimDeutschesJahrkreis*. Berlin, 1995. 222 S. 16. Цьольнер Е. Історія Австрії. Львів: Літопис, 2001. 706 с. 17. Центральний державний історичний архів України. м. Львів, ф. 581, оп. 1, спр. 140, арк. 3. 18. *ŚwiętomiastaLwowa. Chwila*. 1930. 9 wrzesnia. № 4116. S. 3. 19 Відновлення Української Держави в 1941 році. Нові документи й матеріали. / ред. кол.: А. Гайдамаха, В. Сергійчук та ін. Київ: Українська Видавнича Спілка, 2001. 198 с. 20 Луцький І. Християнство як світоглядне джерело Української держави і права. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2012. 468 с. 21. Архівний відділ Львівської міської ради, ф. Р-6, оп. 2, спр. 4151, арк. 85-86.

REFERENCES

1. Medunytsia Yu. *U svoii khati – svoia pravda y tserkva*. [In your house your truth and your church]. *Uriadovyi kurier*. 2018. 18 hrudnia. № 239. P. 2. 2. Zymorovyeh B. *Potriūnyi Lviv*[Triple Lviv]./vidp. red. O. Shyshka. Lviv: Tsentrv Yevropy, 2002. 222 p. 3. *Historya stołecznegokrólestw Galicyi i Lodomeryi miasta Lwowa od założenia jego aż do czasów teraźniejszych*. [The history of the centennial kingdom of Galicia and Lodomeria of the city of Lviv from its foundation to our times].Przez I. Chodynickiego. Zakonu Karmelitów. Lwów: Nakład Bogusława Pfaffa, 1829. 466 p. 4. Zubrytskyi D. *Khronika mista Lvova*[Chronicle of the city of Lviv] /nauk. red.: Ya. Dashkevych, R. Shust. Lviv: Tsentrv Yevropy, 2002. 601 p. 5. Czołowski A. *Lwów w obrazach. Przeszłość i teraźniejszość. Historia miasta Lwowa od założenia do roku 1600*. [Lviv in paintings. Past and present. History of Lviv from its foundation until 1600]. Lwów, 1925. 20 p. 6. Badecki K. *Lwów w obrazach. Przeszłość i teraźniejszość. Lwowskie zbiory naukowe i muzealnie*. [Lviv in paintings. Past and present. Lviv scientific and museum collections]. Lwów, 1932. 27 p. 7. Kapral M. *Pryvilei natsionalnykh hromad mista Lvova (XIV – XVIII st.)*. [Privileges of Lviv national communities (XIV - XVIII centuries)]. Lviv: Tsentrv Yevropy, 2000. 575 p. 8. Hoshko T. *Z istorii mahdeburzkoho prava u Lvovi: Lviv. Istorychni narysy*[From the History of Magdeburg Law in Lviv: Lviv. Basic Essays]. /uporiadn. Ya. Isaievych ta in. Lviv: Misioner, 1996. 100 p. 9. Melamed V. *Evrey vo Lvove*. [Jews in Lviv].

Lvov: Tekop, 1994. 268 p. 10 Shyshka O. *Nashe misto Lviv*. [Our city Lviv]. T. 1. Lviv: Tsentr Yevropy, 2000. 191 p. 11. Mohytych R. *Rozvytok kniazhoho Lvova*. [Development of princely Lviv]. Halytska brama. 1996. № 12. P. 6–7. 12. *Istoriia Lvova u trokh tomakh*. [History of Lviv in three volumes]. T. 3. / red. kol.: Ya. Isaievych, M. Lytvyn, O. Shyshka ta in. Lviv: Tsentr Yevropy, 2007. 575 p. 13. Hlembotska H. *Virmenski prokhody po Lvovu*. [Armenian passages in Lviv]. Halytska brama. 1996. № 21-22. P. 4–7. 14. *Narysy z istorii ta kultury yevreiv Ukrainy* [Essays on the history and culture of the Jews of Ukraine] / za red.: Finberh L., Liubchenko V. Kyiv: Dukh i Litera, 2005. 440 p. 15. Manthey Christine und Fred. *Festliche Höhenpunkte im Deutsches Jahrkreis*. Berlin, 1995. 222 p. 16. Tsolner E. *Istoriia Avstrii*. [History of Austria]. Lviv: Litopys, 2001. 706 p. 17. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy. m. Lviv*, [Central State Historical Archives of Ukraine. L'viv], f. 581, op. 1, spr. 140, ark. 3. 18. *Święto miasta Lwowa*. [Lviv's festival]. Chwila. 1930. 9 wrzesnia. № 4116. P. 3. 19. *Vidnovlennia Ukrainskoi Derzhavy v 1941 rotsi. Novi dokumenty y materialy* [Restoration of the Ukrainian state in 1941. New documents and materials] / red. kol.: A. Haidamakha, V. Serhiichuk ta in. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2001. 198 p. 20 Lutskyi I. *Khrystianstvo yak svitohliadne dzherelo Ukrainskoi derzhavy i prava* [Christianity as a worldview source of the Ukrainian state and law]. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2012. 468 p. 21. *Arkhivnyi viddil Lvivskoi miskoi rady*, [Archive department of Lviv city council], f. R-6, op. 2, spr. 4151, ark. 85-86.

Дата надходження: 06.04.2020 р.

Leonid Riaboshapko

Professor of the Department of Constitutional Law
and Theoretical and Legal Disciplines in
Open International University of
Human Development “Ukraine”,
Doctor of Juridical Sciences (J.S.D), Professor

Liliia Yarmol

Associate Professor at the Department of
Theory, History and Philosophy of Law
Lviv Polytechnic National University
Doctor of Juridical Sciences (J.S.D), Docent

Yaroslav Byshkevych

Senior Research Officer of
Lviv History Museum of
Department of the Museum of History of Lviv

**STATE AUTHORITIES AND FREEDOM OF RELIGION IN THE CITY
OF LVIV: ESTABLISHMENT, DEVELOPMENT, DISCRIMINATION, RESTORATION**

The article covers political, historical, legal, constitutional issues of state-church relations, the importance of spiritual values as an object of constitutional-legal relations, the formation and implementation of legislation on freedom of religion in Lviv.

The importance of holding the All-Ukrainian Orthodox Council in Kyiv on December 15, 2018 is underlined. The decision of the Council became the legal basis for the creation of an autocephalous local Orthodox Church.

It is emphasized that the topic of religious and legal relations in Lviv under different state regimes has been the subject of analysis of many scholars. Significant creative achievements were made by Polish and Austrian scientists, as well as by Soviet and Ukrainian scientists. It is stated that their works cover the historical events in the city of Lviv in different historical periods, as well as the analysis of the legislation in the sphere of freedom of religion.

The article describes the activities of various state authorities on the territory of Ukraine in terms of securing or violating citizens' rights to freedom of religion in Lviv. It is a question of the status of religious norms in the city of Lviv during the city's entry into the Kingdom of Galicia-Volhynia, Kingdom of Poland (Commonwealth), Austrian Monarchy (Austro-Hungarian Empire), ZUNR (West Ukrainian People's Republic), Republic of Poland, USSR, III Reich, Ukraine.

With the widespread use of factual material, the state of realisation of religious rights of believers of different denominations (Orthodox, Catholic, Apostolic, Jewish) in the city of Lviv in different historical periods is characterized. The article reflects the dialogue between local self-government bodies and public authorities in Lviv with civil society institutions. Such a dialogue allows to regulate periodic political and legal conflicts on religious grounds, and thus to implement constitutional legislation on freedom of conscience and religion.

Key words: government, freedom of religion, national communities, religious rights, constitutional legislation, Lviv.